

ARTA în anii HOLOCAUSTULUI

Arta în anii Holocaustului

Expoziția oferă ocazia de a cunoaște arta perioadei Șoah (Holocaust) prin lucrări din colecțiile de artă ale Muzeului și Centrului pentru Studierea Holocaustului Yad Vashem. Douăzeci de capodopere create în perioada Holocaustului (1939-1945) de douăzeci de artiști evrei, dintre care majoritatea au pierit.

Lucrările lor reflectă dorința de a immortaliza ororile trăite prin mijloace artistice și de a evada pe tărâmul artei, imaginației și credinței. Reprezentând suferințele evreilor, pictorii au încercat să lase o amprentă asupra generațiilor viitoare, opunându-se procesului de dezumanizare și distrugere, lansat de naziști. Artiștii au dat dovadă de inventivitate, creând în ciuda condițiilor îngrozitoare de viață, a luptei zilnice pentru supraviețuire și a lipsei materialelor pentru creație. În aceste lucrări, create adesea cu riscul vieții, sunt exprimate personalitatea și forța spiritului uman. Pe lângă faptul că prezintă o varietate de stiluri și subiecte artistice, lucrările sunt o dovadă a forței spiritului uman și a determinării de a nu renunța. Versurile Gretei Șmahl-Wolf, scrise de ea înainte de a fi omorâtă în ghetoul Terezin, pot servi epigraf acestei expoziții: „Din trup mi-au rămas pielea și oasele, dar sufletul mi-i liber”.

Expoziția a fost creată de colaboratorii Complexului muzeal Yad Vashem.

Cercetare și redactare text: Departamentul de Artă, Complexul Muzeal Yad Vashem.

Design și publicare: Departamentul de expoziții itinerante, Complexul Muzeal Yad Vashem.

Design grafic: Divizia de tehnologie și informație, Yad Vashem.

Text în română: Muzeul Național Evreiesc din Republica Moldova.

KARL ROBERT BODEK

1905, Cernăuți, Bucovina –

1942, lagărul Auschwitz-Birkenau

KURT CONRAD LÖW

1914, Viena, Austria –

1980, Viena, Austria

Primăvara, lagărul Gurs, 1941

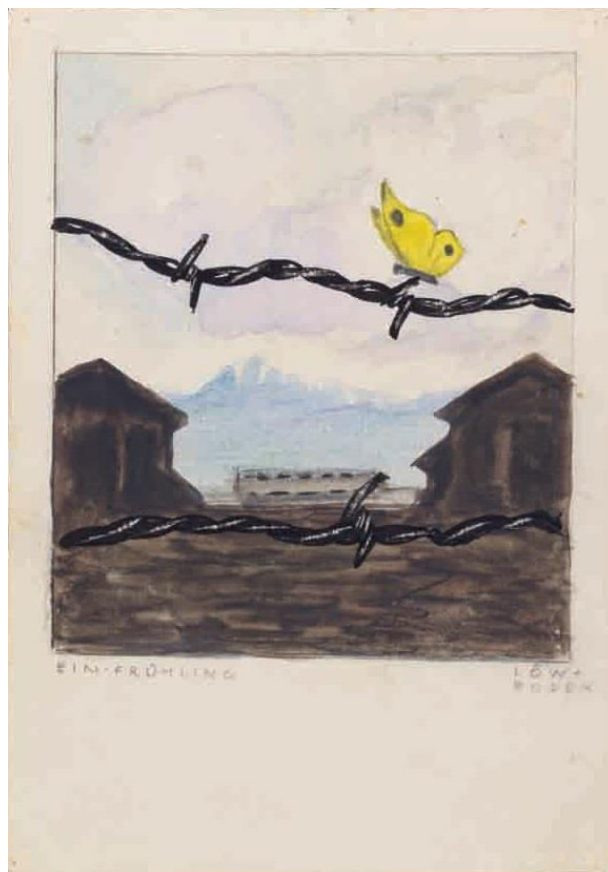
Acuarelă, tuș, creion, hârtie

14,4x10,3 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem

Donăție – Annelies Haymann, Kiryat Bialik

Această piesă este rezultatul unei colaborări între doi artiști care au lucrat împreună în lagărul Gurs. Un fluture galben pe sârmă ghimpată, pe fundalul unor bărci întunecate, liber să zboare oriunde – semn al sosirii primăverii și întruchiparea dorinței de libertate a prizonierilor.

ȘOAH (Holocaust)

Povestea unui genocid fără precedent, total și sistematic, comis de Germania nazistă și complicii ei cu scopul inuman de a distruge poporul evreu. Ideologia rasistă antisemită a devenit baza politicii național-socialiștilor. Din 1933 până în 1941, Partidul Nazist din Germania a urmat în mod constant o politică menită să priveze evreii de drepturi și proprietăți, iar mai târziu să izoleze complet evreii de populația locală. Această politică a primit un sprijin larg în Germania și în cea mai mare parte a Europei ocupate.

În 1941, după invazia în Uniunea Sovietică, naziștii și complicii lor au început genocidul sistematic al evreilor. Până în 1945, aproape șase milioane de evrei fuseseră exterminați.

Yad Vashem — complexul memorial al Holocaustului, a fost fondat în 1953 și este situat pe Muntele Amintirii din Ierusalim. De la înființare, Yad Vashem s-a implicat în colectarea documentelor, cercetare istorică, educație, păstrarea memoriei Holocaustului și transmiterea memoriei către generațiile viitoare.

MARCEL IANCU
1895, București, România
1984, Ein Hod, Israel
*Sub cizma
invadatorului nazist,*
București, 1940
hârtie, tuș
32,3x24 cm
Colecția Yad Vashem

FELIX NUSSBAUM

Refugiul, Bruxelles, 1939

pânză, ulei

59,7x74,7 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem, Ierusalim

Felix Nussbaum demonstrează experiența existențială a evreului german, lipsit de cetățenie și căutând refugiu într-o lume care l-a respins. Refugiul disperat își ascunde fața. Lângă el, un sac și un toiag – simboluri ale rătăcirii fără de voie într-o lume tulburătoare, reprezentată în imagine de un glob mare și întunecat, care aruncă o umbră mohorâtă. Dimensiunile figurii refugiatului, așezat lângă o masă lungă, accentuează neputința acestuia. Zidurile goale din jur sunt ca pereții unei celule de închisoare și, deși ușa este deschisă, nu are unde să fugă. Afară, dezolarea domnește: copacii goi și păsările negre – simboluri recurente în opera lui Nussbaum – prevestesc pierderea și moartea. Nussbaum a trimis acest tablou tatălui său, care l-a ascuns împreună cu celelalte picturi ale fiului său la Amsterdam. Tatăl artistului a fost omorât în 1944 la Auschwitz, iar tabloul a fost ulterior vândut la o licitație la Amsterdam.

Felix Nussbaum

1904, Osnabrück, Germania – 1944, Auschwitz-Birkenau

După ce în Germania naștii au ajuns la putere, Nussbaum a trebuit să plece. În 1935, el și iubita lui, artista Felka Platek, care ulterior i-a devenit soție, s-au refugiat în Belgia. În mai 1940, la un an după ce Belgia a fost ocupată de Germania nazistă, Nussbaum a fost arestat și deportat în lagărul de concentrare Saint-Cyprien din sudul Franței. Câteva luni mai târziu, a reușit să evadeze din lagăr și să se întoarcă la Bruxelles, unde au găsit un adăpost secret. În iunie 1944, în urma unui denunț, cuplul a fost arestat și trimis în lagărul de tranzit Mechelen. În iulie a aceluiași an, au fost mutați cu ultimul transport din Belgia în lagărul de exterminare Auschwitz-Birkenau, unde au fost omorâți.

BEN ZION (NOLIK) SCHMIDT

Expulzarea, ghetoul din Kovno, 1942

hârtie, acuarelă, tuș

9,1x14 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem, Ierusalim

Donație: Pnina și Abraham Tori (colecția Tori), Israel

Imaginea prezintă expulzarea evreilor din ghetoul Kovno (Kaunas) din casele lor, în ianuarie 1942. Ei au fost obligați să părăsească în grabă locuințele din Piața Democrato, deoarece în ele urmau să fie cazați evreii deportați din Germania. Fețele lor exprimă panică și neputință, iar după cum sunt îmbrăcați se înțelege că era o zi geroasă. Temperatura, conform amintirilor martorilor oculari, ajunsese la -30°C . Acest tablou, pictat de Schmidt la vârsta de șaptesprezece ani, este singura sa lucrare care s-a păstrat.

Ben Zion (Nolik) Schmidt

1925, Kovno (Kaunas), Lituania – 1944, ghetoul Kovno, Lituania

În 1942, la vârstă de șaptesprezece ani, Schmidt a fost închis în ghetoul Kovno, unde a lucrat într-un atelier de grafică. La ordinul lui Avraham Tory, secretar al judenrat-ului, el picta schițe din viața ghetoului. În iulie 1944, în timpul lichidării ghetoului, Schmidt împreună cu alți zece evrei s-au ascuns într-un adăpost amenajat într-un atelier. Ghetoul a fost incendiat, iar Schmidt, în vârstă de nouăsprezece ani, a murit în incendiu. Dintre toate lucrările sale create în ghetou s-a păstrat doar un desen, datorită lui Avraham Tory, care l-a ascuns printre alte documente.

ARNOLD DAGHANI

Lagărul evreiesc, lagărul din Mihailovka, 1942

hârtie, guașă, cerneală

9,1x14 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem, Ierusalim

La plecare din ghetoul Cernăuți, un jandarm i-a zis lui Daghani să ia cu el vopsele și rechizite pentru desen. Mai târziu, în lagărul din Mihailovka, un preot din sat îi dădea pe ascuns hârtie, și astfel, Daghani a putut picta în lagăr scene din viață și portrete ale prizonierilor, administrației și gardienilor. Evreii deportați din Ucraina și Bucovina au fost adunați într-un lagăr de muncă din satul Mihailovka din sud-vestul Ucrainei, pe râul Bug. La intrarea în lagăr, lângă indicatorul „Lagăr pentru evrei”, a fost instalată o spânzurătoare.

Arnold Daghani

1909, Suceava, Bucovina – 1985, Hove, Marea Britanie

La începutul anilor treizeci, Daghani s-a stabilit la București, unde în iunie 1940 s-a căsătorit cu Anișoara Rabinovici; mai târziu cuplul s-a mutat la Cernăuți. În octombrie 1941, odată cu declanșarea operațiunii „Barbarossa”, ei au fost deportați în ghetou. În iunie 1942, cuplul a fost trimis la muncă silnică la Ladîjîn, iar în august a aceluiași an – într-un lagăr de muncă din satul Mihailovka, situat în zona de ocupație românească, în Transnistria. În iulie 1943 au fugit în ghetoul din Berșad. După intervenția Crucii Roșii, soții au fost eliberați la 31 decembrie 1943 și au plecat la Tiraspol, iar în martie 1944 s-au mutat la București, unde au rămas până la sfârșitul războiului.

GERARD (GHERȘON) POLAK

Curățarea cartofilor într-un adăpost, Amsterdam, 1943-1945

hârtie, guașă

38,8x48,8 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem, Ierusalim

Donația familiei Polak

În toamna anului 1943, după ce naziștii le-au confiscat apartamentul și după o lungă și disperată căutare a unui adăpost, tânărul cuplu Gerard și Johanna Polak și-au găsit refugiu la foștii lor vecini, care dețineau o pensiune. Mama lui Gerard stătea în chirie la aceeași pensiune, la subsol, unde depozitau bagajele clienților. În imagine este mama lui Gerard, lucrând la bucătărie, iar lângă ea este o găleată de cartofi, care așteaptă a fi curățați. În colțul imaginii sunt cuferele și valizele oaspeților pensiunii. Pe perete atârna o tablă de șah pe care artistul a făcut-o pentru mama și soția sa, ca să poată scurta din timpul statului în adăpost. În perioada în care artistul s-a ascuns în subsol, el și-a semnat lucrările: „Dibbes”.

Gerard (Gherșon) Polak

1912, Amsterdam, Olanda – 2004, Ierusalim, Israel

După ocuparea Olandei de către Germania nazistă în mai 1940 și promulgarea legilor rasiale, lui Polak i-a fost interzis să practice dreptul. În primăvara anului 1944, la mai puțin de un an după ce familia a fost nevoită să se ascundă, soția sa a rămas însărcinată. Ei au reușit să înregistreze sub nume false fiica nou-născută și pe mama ei la Ministerul de Interne și să le găsească o locuință. Câteva luni mai târziu, Gerard și mama lui li s-au alăturat. În aprilie 1945, din cauza extorcărilor și amenințărilor de a fi denunțați, familia a fost nevoită să-și părăsească în grabă locuința și să-și caute un nou adăpost. După eliberarea Olandei, Gerard Polak cu familia s-au întors acasă. În 1970, familia s-a repatriat în Israel.

ALEXANDER BOGHEN (KATZENBOGHEN)

Partizanul, pădurile Narocz, 1943

hârtie, tuș

22,5x14,4 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem, Ierusalim

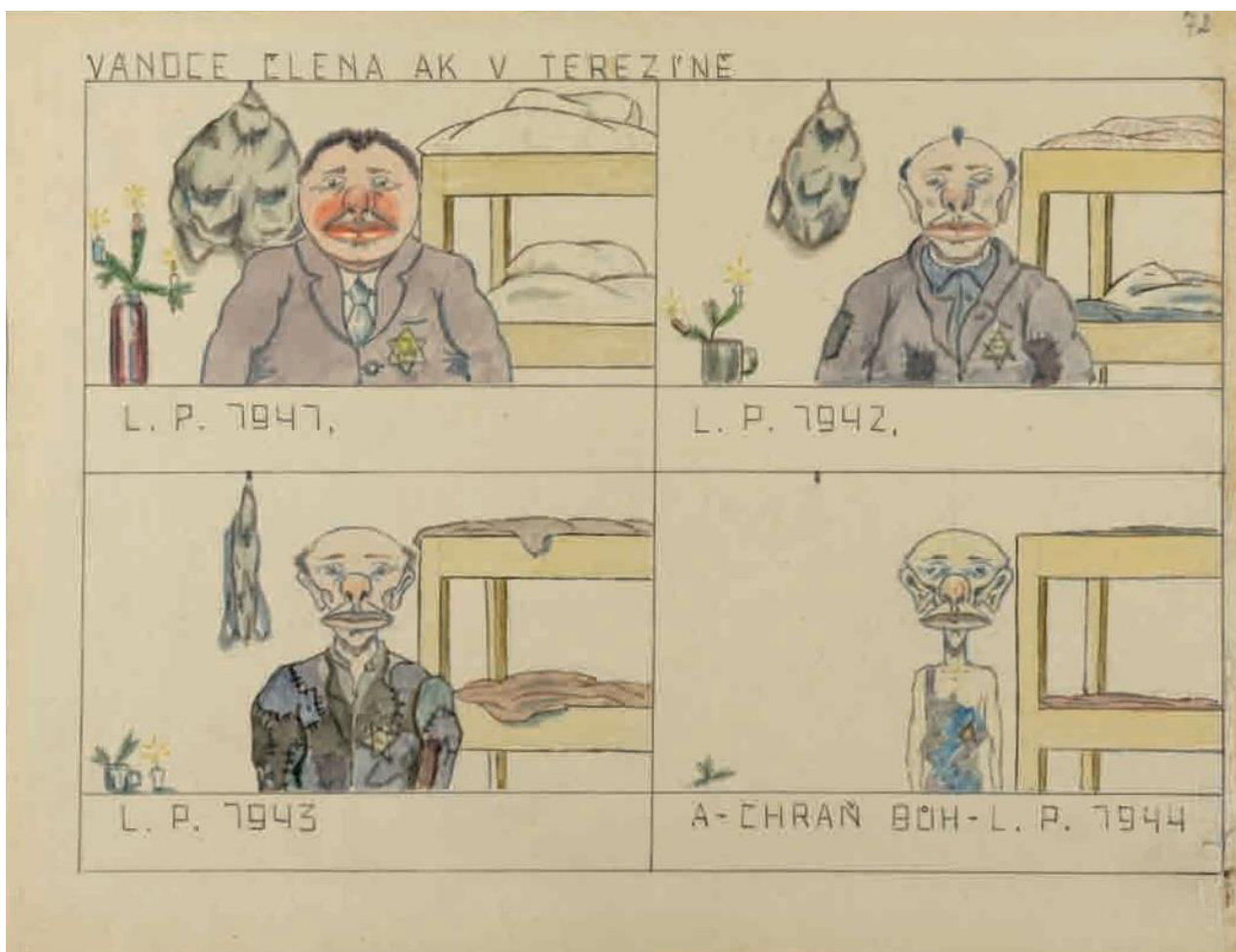
Donația autorului

Evadând din ghetou, Alex Boghen ajunge în pădurile Narocz, la 120 de kilometri est de Vilnius și se înrolează într-un detașament de partizani. Aici el schița episoade din viața de zi cu zi a ortacilor săi flămânzi și obosiți, în luptă sau în timpul scurtelor odihne. Neavând materiale, el desena cu tăciune pe hârtie de ambalaj sau sculpta în lemn. Pe lângă valoare documentară, opera sa, laudând partizanii și curajul lor, ridica moralul tovarășilor săi, dându-le speranță.

Alexander Boghen (Katzenboghén)

1916, Tartu, Estonia — 2010, Tel Aviv, Israel

Când Alexander împlini doi ani, familia s-a mutat la Wilna (Vilnius). În iunie 1941, Boghen, împreună cu soția sa Rahel, au încercat să se evacueze, dar au fost prinși și trimiși în ghetoul Švenčionys, iar apoi în cel din Wilna. În iulie 1943, Boghen a reușit să evadeze din ghetou în pădurile Narocz și s-a alăturat unui detașament de partizani. De câteva ori, Alexander s-a întors în secret în ghetoul din Wilna, unde organiza grupuri de tineri, care se alăturau partizanilor. Cu aceste grupuri au plecat soția și soacra lui Boghen. După încheierea războiului, Alexander și soția s-au întors la Vilnius, iar în 1951 cuplul s-a repatriat în Israel.

PAVEL FANTL

Metamorfoze, ghetoul din Terezin, 1944

hârtie, acuarelă, creion, tuș

22,8x29,7 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem, Ierusalim

Donația Idei Fantlova, mama artistului, prin Zeev și Aliza Sheik, Cezarea, Israel

Artistul reprezintă într-o formă caricaturală sărbătorirea Crăciunului de către un prizonier adus cu transportul AK, primul transport ajuns în ghetoul Terezin în noiembrie 1941. Pictorul reprezintă schimbările prin care trece prizonierul pe parcursul celor patru ani de ședere în ghetou. Dintr-un om bine hrănit, cu o desagă de bunuri, se transformă într-un slăbănog în zdrențe, în așteptarea morții. Doar steaua galbenă, semnul evreilor persecutați, rămâne neschimbată. Cele trei lumânări de Crăciun s-au stins și odată cu ele s-a stins și scânteia speranței.

Inscripții pe imagine: *Sărbătorirea Crăciunului de către unul dintre cei veniți cu transportul AK la Terezin, 1941 e.n. - 1942 e.n. - 1943 e.n. - 1944 e.n., și să ne păzească Domnul*

Pavel Fantl

1903, Praga, Cehoslovacia — 1945, Hirschberg, Germania

După căsătorie, în 1935, Fantl a fost înrolat în armata cehoslovacă ca medic militar. În 1939 a fost suspendat din serviciul militar din cauza originii sale evreiești. În iunie 1942, Fantl, mama sa Ida, soția sa Mary și fiul Tomas au fost deportați în ghetoul Terezin. În ghetou, Fantl administra izolatorul pentru cei bolnavi de tifos. Și-a folosit poziția pentru a transmite informații despre ceea ce se întâmpla în interiorul ghetou, dar a stârnit suspiciunea naziștilor și a fost închis în închisoarea interioară a ghetoului. După eliberare, a reușit să transmită 80 dintre desenele sale în afara ghetoului. În octombrie 1944, Pavel împreună cu soția și fiul său de 7 ani, au fost deportați la Auschwitz. Soția și fiul său au fost omorâți după sosire, Fantl a fost deportat în Schwarzhilde, unde a fost împușcat în timpul „marșului morții” din ianuarie 1945.

LEO (LEV) HAAS

Balada Ghetoului Terezin, Ghetoul Terezin, 1943

hârtie, tuș

50,5x71,2 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem, Ierusalim

Donația Comisiei de documentare, Praga, prin medierea lui Zeev și Aliza Sheik, Cezarea, Israel

În acest desen, artistul, cu ajutorul a 25 de scene, a urmărit ciclul vieții prizonierilor din ghetoul Terezin. În colțul din stânga jos al desenului, noi prizonieri sunt aduși într-o căruță. Șirul lung care așteaptă să-și ia hrană se amestecă cu mulțimea de prizonieri ce intră în ghetou și cei trimiși în lagăre. Barăci supraaglomerate, muncă forțată a prizonierilor la construcția liniei de cale ferată. În ciuda haosului și forfotei, artistul pictează și scene emoționante din cotidian: prizonierii îngrijesc copiii, bolnavii și bătrânii, se roagă Celui de sus. În colțul din dreapta jos al imaginii, o femeie se apleacă deasupra copilului, lângă ea – un bărbat îmbrăcat în tallit și tefillin, pe cealaltă parte a imaginii este o altă figură care se roagă peste un șir de sicrie. În partea de sus a tabloului, în pod, se ține un concert, vizavi se joacă piesa „Balada Ghetoului Terezin”. Pe acoperișul clădirii, o siluetă care privește spre orizont, în spatele unui gard de sârmă ghimpată, într-un vis de libertate. În stânga jos sunt desenate mâinile artistului însuși.

Leo (Lev) Haas

1901, Opava, Moravia – 1983, Berlin, Germania

În 1939, Haas a fost arestat pentru propagandă comunistă și închis în lagărul de la Nisko. Ulterior a fost trimis la Ostrava, la muncă silnică, iar în septembrie 1942 a fost mutat în ghetoul Terezin. La fel ca alți artiști aflați în captivitate, Haas picta pe ascuns viața de zi cu zi a ghetoului. În iunie 1944, artiștii au fost acuzați că au trimis desene în afara ghetoului. Haas a fost închis în închisoarea interioară a ghetoului – Cetatea Mică, unde a fost torturat cu cruzime. În octombrie 1944, a fost mutat la Auschwitz, iar o lună mai târziu – în lagărul de la Sachsenhausen, apoi în februarie 1945 – la Mauthausen și Ebensee, de unde a fost eliberat. După încheierea războiului, Leo Haas s-a întors la Theresienstadt, unde a găsit vre-o 400 dintre desenele sale ascunse.

MALVA SCHALEK (MALVINA SCHALKOVÀ)

Recreere, ghetoul Terezin, 1942-1944

hârtie, creion, acuarelă

31,2x47,5 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem, Ierusalim

Donație a Miriamei Novici

O femeie în vârstă s-a întins să se odihnească un minut, la vederea tuturor. Ea nu are nici un centimetru de spațiu personal. Silueta gârbovită, înțepenită, pantofii din picioare, cufărul aruncat pe pat — totul subliniază efemeritatea odihnei ei.

Malva Schalek (Malvina Schalková)

1882, Praga, Cehoslovacia - 1944, Auschwitz-Birkenau

În martie 1938, după Anschluss-ul Austriei de către Germania nazistă, Malva a fugit la fratele ei în Litoměřice (Cehoslovacia), iar apoi în 1940, la Praga. În februarie 1942, pictorița în vârstă de 60 de ani a fost arestată și deportată în ghetoul Terezin cu transportul „W”. În ghetou, ea picta portrete ale prizonierilor și scene din viața lor. În mai 1944, Malva a refuzat să picteze portretul unui medic, care colabora cu comandamentul ghetoului nazist și a fost trimisă cu transportul „Eb” în „lagărul de familie” de la Auschwitz-Birkenau, unde a fost omorâtă în septembrie a aceluiași an. După încheierea războiului, aproximativ 140 de desene ascunse de artistă au fost găsite în peretele dublu al uneia dintre bărcile din ghetoul Terezin. Desenele au fost predate fratelui Malvei, care a reușit să scape, ascunzându-se.

JAN BURKA

Deportații, ghetoul Terezin, 1942-1944

hârtie, creion, pastel

32,5x50 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem, Ierusalim

Donație a familiei Rose, Israel

Un șir de oameni se mișcă de-a lungul unei străzi înguste, escortați în necunoscut de soldați înarmați, în uniforme negre. Oamenii se înghesuie, fețele lor nu se văd, cu excepția unei figuri din prim-planul imaginii, care ține pe umăr o desagă și are doi copii, lipiți de ea. Folosind în desen o compoziție convergentă, Burka transmite un sentiment de spațiu închis, fără scăpare, și presimțirea tragediei ce îi așteaptă pe cei care pleacă în necunoscut.

Jan Burka

1924, Postoloprty, Boemia – 2009, L'Isle-sur-la-Sorgue, Franța

În 1938, după anexarea Sudeților de către Germania nazistă, familia Burka a fost nevoită să fugă la Praga, lăsând toată averea. În august 1942, Jan și fratele său Raymond au fost deportați în ghetoul Terezin. În ghetou, Jan a lucrat ca grădinar pentru soldații SS și apoi în bucătăria ghetoului. Cu ajutorul fratelui său, care lucra ca tâmplar, Jan și-a înființat în pod un mic atelier. În octombrie 1944, Burka a fost trecut pe lista deportaților „spre est”, dar în ultimul moment a reușit să rămână. În 1945, după eliberarea sa, Jan Burka împreună cu Ellen Danby, soția sa, pe care a cunoscut-o în ghetou, s-au mutat la Amsterdam.

JOSEF KOWNER

O stradă din ghetoul Łódź, Ghetoul din Łódź, 1941

hârtie, acuarelă

26,2x35,3 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem

Donația din partea lui Lion și Carmela Kowner, Haifa, Israel

În ciuda faptului că Kowner era prizonier al ghetoului din Łódź, înfățișând ceea ce se întâmpla în jurul său, el folosea pete luminoase colorate, atingeri moi, o paletă de culori neașteptat de bogată. Deși, acest stil nu permite să înțelegem condițiile reale în care au fost create operele sale. În ghetou Kowner organiza expoziții și concerte. Pictura și muzica au susținut spiritul artistului, oferindu-i un adăpost spiritual, posibilitatea de a se ascunde de realitatea sumbră.

Josef Kowner

1895, Kiev, Ucraina - 1967, Kalmar, Suedia.

Familia Kowner s-a mutat la Łódź când Josef era încă copil. Odată cu începutul ocupației germane, a fost închis în ghetou. Acolo a devenit unul dintre puținii artiști care a fost susținut de șeful judenrat-ului Chaim Rumkowski. În ghetou, Kowner desena schițe pentru atelierul de covoare.

În 1944, Josef a fost deportat la Auschwitz-Birkenau, iar de acolo a fost trimis în lagărul Wöbbelin de lângă orașul german Ludwigslust. După eliberare, Kowner s-a mutat în Suedia. Desenele sale, ascunse în ghetou de cunoscutul său, Nachman Zonabend, au fost returnate autorului.

CAROL DEUTSCH

*„... în ziua a șaptea S-a odihnit de
lucrările Sale...”* (Geneza 2:2),
Anvers, 1941-1942

hârtie, guașă, acuarelă, tuș, pastel
70,2x52,2 cm

Colecția Muzeului Yad Vashem

Moștenirea fiicei artistului Ingrid
Hendrix Abrams, Chicago, SUA

Acest desen aparține unei serii de 99 de ilustrații în guașă ale Pentateuhului, care înfățișează eroi biblici și povești biblice. În vremurile întunecate ale Holocaustului, Carol Deutsch s-a gândit să creeze o serie de lucrări – cadou fiicei sale, ai cărei identitate evreiască a fost declarată cu mândrie. Ilustrațiile cu subiecte biblice au fost realizate sub influența ornamentalism-ului, inerent stilului Art Nouveau și școlii Academiei Bezalel, pe care artistul a vizitat-o în timpul unei călătorii în Eretz, în 1935.

Într-o ilustrație a istoriei creării lumii și a zilei de Șabat („... în ziua a șaptea S-a odihnit de lucrările Sale...”) Deutsch a reflectat unul dintre postulatele centrale ale iudaismului – respectarea sfințeniei Șabatului (ziua a șaptea), ziua de odihnă. Designul ilustrațiilor cu simboluri și semne cabalistice, numeroase citate din texte biblice în trei limbi (ebraică, engleză și franceză) vorbesc despre nivelul înalt al erudiției sale.

Carol Deutsch

1894, Anvers, Belgia - 1944, lagărul Buchenwald

În 1930-1935, Deutsch a fost președinte al comunității evreiești din Ostende (Belgia). În 1934 a cunoscut-o pe Felicia (Fela) Bronsztajn, o refugiată evreică din Polonia. S-au îndrăgostit unul de altul. În 1935, Deutsch a călătorit în Eretz Israel, unde a petrecut un an studiind pictura și pictând peisaje din Țara Făgăduinței. După întoarcerea sa, el și Fela s-au căsătorit. În 1942-1943 familia s-a ascuns într-un sat de lângă Bruxelles. În septembrie 1943, în urma unui denunț, Carol și Fela au fost arestați și deportați la Auschwitz-Birkenau, unde Fela a murit. Carol a fost ulterior deportat în lagărul de la Sachsenhausen, iar de acolo au fost trimis la Buchenwald într-un „marș al morții”, unde a murit. Fiica lui Carol și Fela s-a ascuns cu bunica sa în casa unei familii catolice din sudul Belgiei și astfel ambele au supraviețuit.

PETR GHINZ

Peisaj selenar, ghetoul Terezin, 1942-1944

hârtie, creion

21x14,6 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem

Donație: Otto Ghinz, Haifa, Israel

Închis în ghetoul Theresienstadt în adolescență, Ghinz a găsit în desen o evadare din realitatea sumbră, o oportunitate de a se cufunda într-o lume imaginară. Aceasta este povestea din spatele acestui desen: un peisaj selenar și un glob văzut de pe lună. În 2003, înainte de a zbura în spațiu cu naveta Columbia, primul astronaut israelian, Ilan Ramon, și-a exprimat dorința de a lua cu el ceva legat de Holocaust. Yad Vashem i-a oferit o reproducere a desenului peisajului lunar. Ilan Ramon, care făcea parte din cea de-a doua generație de supraviețuitori ai Holocaustului, a declarat înainte de zbor: „Simt că zborul meu este împlinirea visului lui Petr Ghinz după 58 de ani. Faptul că Petr a murit în camera de gazare de la Auschwitz înseamnă doar moartea lui fizică. Lucrările sale, care sunt păstrate în fondurile Yad Vashem, sunt o adevărată dovadă a victoriei spiritului uman...”.

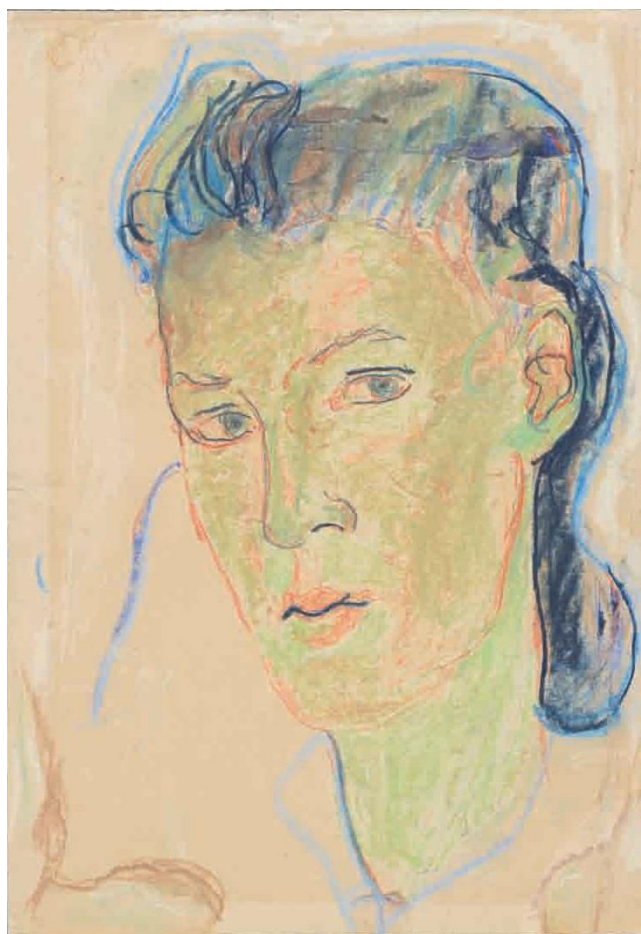
La 1 februarie 2003, naveta spațială Columbia, în timp ce reentra în atmosfera Pământului, s-a prăbușit înainte de a ateriza. Toți membrii echipajului au murit.

Petr Ghinz

1928 Praga, Cehoslovacia - 1944 Auschwitz-Birkenau

În 1940, după ocuparea Boemiei și Moraviei și introducerea politicii antisemite naziste, Ghinz a fost exclus din școală. În octombrie 1942 a fost închis în ghetoul Terezin. Sora lui Eva și tatăl lui au fost închiși și ei acolo, mai târziu. Împreună cu prietenii din bărcile tinerilor, au editat și publicat revista „Vedem” (noi conducem), care conținea desene, poezii, povești și articole. Pe 28 septembrie 1944, Petr și vărul său Pavel Ghinz au fost duși cu transportul Ek la Auschwitz-Birkenau, unde Petr a fost omorât. După eliberare, unul din cei ce au supraviețuit din barăcile pentru tineri din Terezin i-a predat tatălui lui Petr lucrările sale.

CHARLOTTE SALOMON
Autoportret,
Villefranche-sur-Mer, 1939-1941
pastel pe hârtie
38,7x29 cm
Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem
Donația Otiliei Gobel Bourne, Washington

„Războiul făcea ravagii, iar eu stăteam pe malul mării și priveam adânc în inima rasei umane.” Charlotte era preocupată de reflecție și identitate și le-a redat în drama sa muzicală autobiografică „Viață? sau Teatru?”, pe care a scris-o între 1940 și 1942 în timp ce se ascundea pe Riviera Franceză. Portretul (unul dintre fragmentele dramei) este una dintre cele două mostre ale operei ei cunoscute nouă, care aparțin strict genului autoportretului. Unicitatea acestei lucrări constă în folosirea unui ton verzui în ten, în linii curbe plate, dând imaginii un caracter expresionist și exprimând anxietatea existențială a artistului.

Charlotte Salomon
1917, Berlin, Germania - 1943, Auschwitz-Birkenau

După Kristallnacht-ul din 9 noiembrie 1938 și arestarea tatălui ei, Charlotte a fost trimisă să locuiască cu părinții regretatei sale mame, care se refugiaseră în sudul Franței. Acolo, Charlotte scrie drama muzicală „Viață? sau Teatru?”, constând din aproximativ șapte sute de lucrări grafice și fragmente muzicale, care reflectă evenimente din viața artistului. În iunie 1943, Charlotte s-a căsătorit cu refugiatul evreu Alexander Nagler. În septembrie au fost arestați și deportați în lagărul de tranzit Drancy din Franța. Pe 7 octombrie, cuplul a fost deportat la Auschwitz-Birkenau. Charlotte era însărcinată și a murit imediat după sosirea în lagăr.

HALINA OLOMUCKI
Vânzător de banderole,
ghetoul din Varșovia, 1942
hârtie, creion, pastel
20,5x13,6 cm
Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem

Un copil flămând și îmbrăcat în zdrențe vinde în ghetoul din Varșovia banderole cu o stea albastră cu șase colțuri. După ocuparea Poloniei în septembrie 1939, autoritățile naziste au impus evreilor obligativitatea de a purta astfel de banderole. Scopul era de a umili evreii și de a-i deosebi cu ușurință de restul populației. În ghetou, purtarea de banderole era obligatorie sub amenințarea unei pedepse severe.

Halina Olomucki

1919, Varșovia, Polonia - 2007, Așkelon, Israel

În 1939, odată cu ocupația germană, Olomucki și familia ei au fost trimiși în ghetoul din Varșovia, unde a început să deseneze viața de zi cu zi, trimițând desene prietenului ei polonez, în afara ghetoului. În mai 1943, Halina și mama ei Margarita au fost deportate la Majdanek, unde Margarita a fost în curând omorâtă, iar Halina a fost mutată în iulie 1943 la Auschwitz, pentru muncă forțată la fabrica de muniție Weichsel-Union-Metallwerke. În ianuarie 1945, a fost trimisă într-un „marș al morții” în lagărul Ravensbrück, iar de acolo în lagărul Neustadt-Glewe, unde a fost eliberată la 2 mai 1945. Halina Olomucki, s-a întors la Varșovia sperând să-și găsească rudele, dar nimeni altcineva din familie nu a supraviețuit. În 1957 a emigrat în Franța, iar în 1972 - în Israel..

ZVI HIRSCH SZYLIS

Prizonier cu stea,
ghetoul Łódź, 1942

cărbune pe hârtie

31,5x27,5 cm

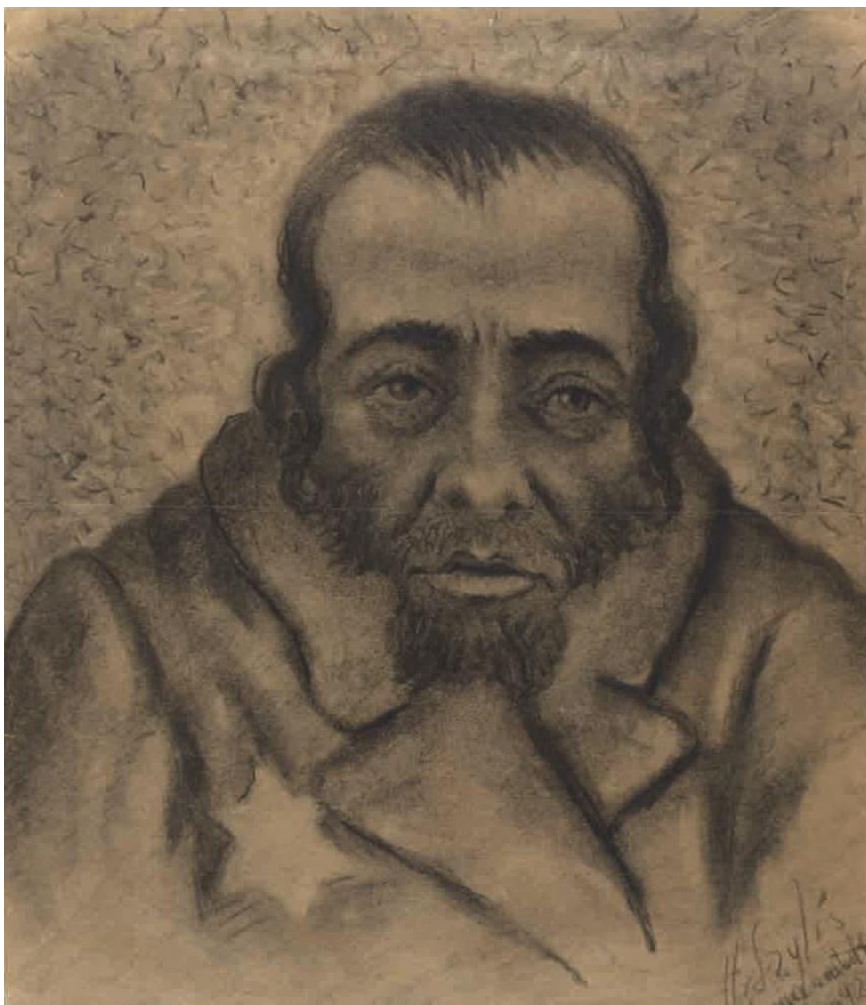
Colecția Muzeului de Artă

Yad Vashem

Donație de la

Borys Szacman,

Copenhaga, Danemarca

Reprezentând un evreu religios, artistul subliniază starea sa fizică și psihică dificilă. Prim-planul îl face pe spectator să întâlnească ochii personajului. Pe reverul hainei largi, ce îl protejează de vremea rea, este o stea galbenă – simbol al evreilor persecutați.

Zvi Hirsch Szylis

1909, Betchatów, Polonia - 1987, Safed, Israel

Zvi Hirsch Szylis devenise faimos ca artist încă înainte de război, lucrările sale fiind expuse în toată Polonia. La începutul anului 1940, a fost închis în ghetoul din Łódź. Comandantului ghetoului, Hans Bibov, i-a plăcut munca lui Szylis și acesta a poruncit judenrat-ului să-i stabilească o bursă, iar artistului – să picteze portrete ale ofițerilor SS. Dar Szylismai desenat în secret și viața ghetoului. În 1944 a fost transferat la Auschwitz-Birkenau, iar de acolo în lagărul Oranienburg. În martie 1945, Szylis este mutat în lagărul Flossenbürg, apoi la Dachau. După sfârșitul războiului, Zvi Hirsch Szylis a studiat și a lucrat la München. În 1950 s-a mutat la Paris, iar în 1957 s-a repatriat în Israel.

ILKA GEDÖ
*Autoportret
în ghetou*
ghetoul Budapesta,
1944
creion pe hârtie
21,8x22,5 cm
Colecția Yad Vashem
Donație din partea lui
Dávid Bíró, Budapesta

Acest autoportret, unul dintre primele autoportrete ale lui Gedö, se caracterizează printr-o impersonalitate difuză. Artista în vârstă de douăzeci și trei de ani s-a desenat ca pe o bătrână. Fața umbrită, ochii înfundați, umerii căzuți exprimă oboseală și depresie. În lucrările ei de după război, ea a continuat să folosească aceeași expresie, care transmite durere interioară.

Ilka Gedö

1921, Budapesta, Ungaria - 1985, Budapesta, Ungaria

În iunie 1944, după ocupația Ungariei de către germani, Gedö a fost închisă într-una dintre „casele cu stea” din Budapesta, iar în noiembrie 1944 a fost mutată în ghetou. Gedö a fost convocată să fie trimisă în est, dar o femeie evreică în vârstă a răspuns în locul ei, iar Ilka s-a ascuns în ghetou. În ianuarie 1945, după eliberarea Budapestei, Ilka și-a început studiile la Academia Maghiară de Arte, dar după șase luni a fost nevoită să-și întrerupă cursurile. În 1968, după o lungă pauză, Ilka Gedö a reînceput să picteze.

YEHUDA BACON
*În memoria
transportului
cehilor către
camerele de gazare,*
Israel, 1945-1946
cărbune pe hârtie
41x32,5 cm
Colecția Yad Vashem

La doi ani de la moartea tatălui său, Israel Bacon, la Auschwitz, artistul i-a pictat portretul. Fața tatălui se ridică într-un nor de fum din hornul crematoriului lagărului. Scurtele linii diagonale din desen transmit frământarea psihică profundă a tânărului artist, când își amintea momentul teribil în care tatăl său a fost ucis în fața ochilor săi. În dreapta, artistul a notat data și ora exactă a omorului tatălui, care a murit împreună cu alți șapte mii de evrei cehi: 22:00 10.VII.44. În stânga este figura unui bărbat care, într-un acces de disperare, s-a aruncat pe o sârmă ghimpată. Aceasta subliniază tragedia și deznădejdea situației prizonierilor de la Auschwitz, lagărul de exterminare, din care singura cale de ieșire era moartea.

Yehuda Bacon

1929, Moravská Ostrava, Cehoslovacia

În 1942, Yehuda, în vârstă de treisprezece ani, împreună cu sora și părinții lui, a fost închis în ghetoul Terezin. În 1943, familia a fost mutată în „lagărul de familie” Auschwitz-Birkenau. În 1944, Yehuda a fost transferat într-o lagăr de bărbați și repartizat la Rollwagenkommando, echipă de hamali. Când naziștilor le-a devenit clar că Auschwitz-ul va fi inevitabil capturat de aliați, Bacon a fost trimis într-un „marș al morții” în lagărul Blechhammer, apoi la Mauthausen și Gunskirchen, de unde a fost eliberat. După eliberare, Bacon a realizat schițe ale crematoriilor și camerelor de gazare de la Auschwitz, care au fost folosite ulterior în procesul împotriva lui Adolf Eichmann.

ZINOVII TOLKACIOV

Tallit-ul, Majdanek, 1944

hârtie, guașă, cărbune, pastel

47,5x59 cm

Colecția Muzeului de Artă Yad Vashem, Ierusalim

Donăție: Sigmund Rolat, New York

Tolkaciov a intrat pe porțile lagărului de exterminare Majdanek nu doar ca soldat al Armatei Roșii. La porțile iadului au ajuns evreul și artistul din el. El percepe tot ce vede și trăiește ca un fiu al poporului evreu și transformă imediat impresiile într-o imagine profund evreiască în esența ei. Tallit-ul (pelerina pentru rugăciune), devenit orfan fără trupul care s-a transformat în fumul cuptoarelor crematoriului, s-a agățat în sârmă ghimpată și flutură în vânt, ca un steag coborât în bernă în semn de doliu pentru cei uciși la Majdanek, și în același timp – ca simbol al eternității poporului evreu.

Zinovii Tolkaciov

1903, Shchedrin, Belarus – 1977, Kiev, Ucraina

În timpul războiului, Zinovii Tolkaciov devine artist pe prima linie a frontului. În vara anului 1944 a vizitat Majdanek la scurt timp după eliberarea lagărului, iar mai târziu a fost printre cei care au eliberat Auschwitz-ul. În aceste lagăre, el surprinde scenele îngrozitoare, la care a fost martor. La sfârșitul războiului picturile și desenele sale au fost expuse în toată Polonia.